

УДК 338.246

Кравчук О.Я.

Дзюбинський В.В.

Луцький національний технічний університет

Девальвація світової резервної валюти та перспективи валютної політики України

У статті досліджується передумови, причини та наслідки девальвації єдиної європейської валюти і перспективи валютної політики в Україні

Ключові слова: глобалізація та транснаціоналізація світової економіки, міжнародний фінансовий ринок, світова валютна система, валютна політика, девальвація єдиної європейської валюти.

Kravchuk O., Dzyubynskij V. V.

The devaluation of the world's reserve currency and prospects monetary policy of Ukraine

The article examines the background, causes and consequences of the devaluation of the single European currency and monetary policy prospects in Ukraine.

Key words: globalization and trans-nationalization of the world economy, inter-people's financial market, the world monetary system, monetary policy, devaluation of the world's reserve currency.

Кравчук О.Я., Дзюбинский В.В.

Девальвация мировой резервной валюты и перспективы валютной политики Украины

В статье исследуется предпосылки, причины и последствия девальвации единой европейской валюты и перспективы валютной политики в Украине

Ключевые слова: глобализация и транснационализация мировой экономики, международный финансовый рынок, мировая валютная система, валютная политика, девальвация мировой резервной валюты.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Посилення процесів глобалізації світової економіки та міжнародних фінансових ринків обумовлюють високий рівень взаємозалежності світових фінансових центрів та їх вплив на національні валютні політики держав.

Виникнення та поширення кризових процесів на світових фінансових ринках створюють реальні загрози національним фінансовим системам та стабільності національних валют зокрема, що вимагає розробки адекватних та ефективних механізмів протидії та нівелювання негативних впливів на національні валютні системи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку світової валютної системи та аналіз сучасних тенденцій її розвитку знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Новицького В., Лук'яненко І., Філіпенка А., Білоруса О. Соколенка С. та інших.

Однак на сьогоднішній день не виділено чітких тенденцій розвитку світової валютної систем та не розроблено механізмів амортизації негативних впливів світових фінансових криз на національні валютні системи.

Цілі статті. З огляду на це постає завдання дослідження сучасних тенденцій розвитку світової валютної системи.

Тобто цілями дослідження є виявлення головних тенденцій розвитку світової валютної системи, регіональних валютних систем та можливих наслідків цих процесів на національні валютні системи, а також розробка механізмів протидії та захист національного фінансового ринку від надмірної волатильності світових фінансових ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Головною особливістю розвитку міжнародного фінансового ринку є стрімка глобалізація фінансово-кредитних та валютних відносин. Якщо в минулому валюто обмінні операції в основному обслуговували міжнародну торгівлю та рух факторів виробництва, то на сьогоднішній день понад 90% валютних угод здійснюються зі спекулятивною метою. Відомо на що 1 долар, що працює в реальному секторі економіки, припадає приблизно 30 доларів, що обертаються у фінансовій сфері. Тобто визначальною особливістю сучасного етапу розвитку світової економіки є наявність самостійної фінансової сфери не пов'язаної з обслуговуванням світової торгівлі та руху факторів виробництва. Окрім цього з огляду на обсяги сьогодні це головна форма міжнародних економічних відносин.

Основними тенденціями розвитку світової валютної системи на сучасному етапі можна вважати:

- 1) Поступовий перехід до валютного плюралізму. Хоча на даний час близько 2/3 валютних резервів і операцій здійснюється в доларах США, американський долар поступово втрачає свої позиції на світових ринках. Обумовлено це насамперед поступовою втратою Сполученими Штатами Америки ролі світового економічного гегемона. З кожним роком зростає роль Європейського Союзу і особливо Азіатсько-Тихоокеанського регіону в економічній сфері, тобто можна говорити про поступовий перехід від доларового стандарту до багатовалютного стандарту на основі провідних валют світу.
- 2) Сучасна світова економіка характеризується підвищенням ролі науково-технічного прогресу, інформатизацією та комп'ютеризацією. Використання новітніх інформаційних технологій стало визначальним фактором розвитку міжнародної фінансової системи. Учасники фінансових ринків користуються глобальними базами даних, інтегрованими системами управління та здійснення платежів. Нині прийняття фінансових рішень базується на складному економіко-математичному моделюванні, статистичному аналізі, методах математико-статистичного прогнозування. Розширюються можливості застосування інформаційних технологій у різних секторах міжнародних фінансів, а саме в торгівлі фінансовими деривативами та цінними паперами, у фінансовому менеджменті та управлінні ризиками. Можна стверджувати про закладання підвалин віртуальної економіки майбутнього. Однак суцільна інформатизація та комп'ютеризація фінансової сфери несе певні виклики пов'язані з кіберзлочинністю, до яких потрібно бути готовим.
- 3) Особливістю Кінгстонської валютної системи плаваючих валютних курсів є високий рівень волатильності, тобто нестабільність валютних курсів. Пов'язано це з великими розмірами світового валютного ринку та високим рівнем ліквідності фінансових активів. Це з одного боку сприяє конкуренції та підвищенню ефективності використання

фінансових ресурсів, однак з іншого несе певні ризики пов'язані з асиметричною реакцією фінансових ринків на не суттєві інформаційні повідомлення. «Іраціональний дух звіра» (за визначенням Джона Мейнарда Кейнса) дістав можливість реалізувати себе в живильному середовищі нинішньої спекулятивної системи. В умовах інформаційних шоків біржовий натопв охоплює паніка, яка здатна зруйнувати фінансову систему будь-якої країни.

Високий рівень волатильності валютних ринків з одного боку дає змогу заробити на значних коливаннях валютних курсів, однак частіше всього це призводить до втрат, до яких потрібно бути готовими.

Сьогодні світова валютна система знаходиться на етапі запровадження нової системи валютних курсів, яму можна назвати Бреттон-Вудс III, суть якої зводиться до поступової втрати американським доларом статусу головної резервної валюти та головного засобу платежу у світі.

Чому американський долар поступово втрачає позиції в світовій економіці? Проаналізуємо становлення долару США як головної резервної валюти та причини поступової втрати ним цього статусу.

В період з 1783 по 1913 роки долар США був валютою в якій зберігали капітали. За виключенням періоду військових дій інфляція в США була практично нульовою. Якщо в 1800 році ви поклали в банк один долар то і через сто років на накопичену суму можна було купити стільки ж товару. Однак після 1913 року долар США вступив на довгий та безупинний шлях девальвації. Згідно офіційних даних уряду США, сьогодні необхідно 2000USD, щоб купити товарів які в 1913 році коштували 100 USD.

Що ж змінилося в 1913 році. Саме в цей рік в США була введена система Федеральних резервних банків і країна зробила перші кроки від золотого стандарту до банківської системи, що дозволяє випуск необмеженої кількості паперових грошей. Так в Сполучених Штатах вперше була запроваджена система нерозмінних грошей, тобто грошей не забезпечених золотом. Однак у той час існували обмеження щодо зростання грошової маси, а долари за вимогою можна було обміняти на золото. Оплата готівковими доларами

співставлялась з певною кількістю золота, що давало можливість контролювати збільшення грошової маси.

Але протягом 20-ти років запаси грошових засобів зростали більш швидкими темпами, аніж запаси золота. Щоб запобігти зменшенню золотого запасу, уряд вирішив знецінити долар на 41 %. До 1934 року унція золота коштувала 20,67 USD, а після урядової девальвації долара уряд вимагав за унцію 35 USD, тобто всі громадяни країни, і не лише, за одну ніч втратили 41% своїх заощаджень. Незважаючи на те що девальвація американської валюти в 1934 році підірвало довіру населення до долара, Друга світова війна відкрила для нього новий статус – світової резервної валюти. В кінці Другої світової війни представники провідних країн світу розробили нову міжнародну валютну систему, яку в подальшому назвали Бреттон-Вудська валютна система. На цій зустрічі знекровлені війною і по суті збанкрутілі країни вирішили прив'язати свої валюти до долара США, який в свою чергу, можна було конвертувати в золото по курсу 35 USD за одну унцію, оскільки економіка США домінувала на світовій арені та уряд акумулював приблизно 80% світових запасів золота.

Система Бреттон Вудса обмежувала для країн обсяг паперових грошових засобів. Держави повинні були контролювати емісію власних валют, або їх девальвувати. США ж від спокуси надрукувати велику кількість грошей стримувала повна конвертація долара в золото. Однак вже в 1971 році в США кількість паперових грошей суттєво перевищувала кількість золотих запасів. В країні з'явилося настільки багато паперових доларів, що запас золота забезпечував лише 22% від загальної кількості грошової маси. В той час президент Франції Шарль де Голь, передбачаючи знецінення долара, змінив державну політику і замість прив'язки до долара звернувся до золотого запасу США. Президент США Річард Ніксон прикрив „золоте вікно”, заборонивши іноземцям обмінювати їх долари США на золото, і поставив крапку в Бреттон-Вудській угоді.

З того часу американський долар став нерозмінним, тобто не забезпеченим матеріальними активами. Фактично національна валюта США не забезпечена нічим крім віри. Втрата забезпечення привела долар США до значного падіння, що в значній мірі було обумовлено продажем державами їх валютних резервів деномінованих в американських доларам. Це в свою чергу призвело до за-

паморочливого зростання цін на золото з 20 USD за унцію в 1934 році до 1100 USD в 2010 році.

В теперешній час діє так звана система Бреттон-Вудс II. І не дивлячись на відсутність формальних угод з Центральними банками країн, як це було у випадку з системою Бреттон-Вудс I, багато країн, насамперед, азійські в тій чи іншій мірі прив'язали свої національні валюти до долара США. Ця система по своїй суті є більш нестабільною, аніж попередня система розмінних грошей, забезпечених золотом.

За останні двадцять років, період коли пост голови ФРС обіймав Алан Грінспен, монетарна база США збільшилась в три рази. І оскільки уряд суттєво збільшив грошову масу, а саме подвоїв за останні сім років, вартість долара сильно зменшилася. З'явилося настільки багато паперових грошей, що тільки репутація долара як резервної валюти, а також поступливість торгівельних партнерів США попереджує повний обвал американської валюти. Однак ця підтримка є тимчасовою. В 80-х роках ХХ століття 86% світових операцій здійснювалося в доларах США: чи то продаж нафти Іраном або Саудівською Аравією, чи купівля Китаєм зерна в Канаді, основним засобом платежу слугував американський долар. Таким чином країнам необхідні були значні ліквідні суми в американській валюті, і це було великим плюсом для долара. Якби країни не змушені були збільшувати свої доларові запаси по мірі зростання міжнародної торгівлі, на ринку з'явилася б велика кількість американських доларів, які не було на що витратити. З врахуванням зростання грошової маси в США різко би впала вартість долара, однак країна навпаки могла вільно випускати нові паперові гроші для оплати нових рахунків та фінансування надлишкового споживання. Однак на сьогоднішній день статус американського долара як резервної валюти похитнувся. Вже в 2005 році частка резервів країн в доларових активах складала 76%. На сьогоднішній день, тобто через три роки, вона знизилася до 65%. Тобто ми спостерігаємо за новою тенденцією поступовою втратою долларом статусу резервної валюти. Колишній голова ФРС Алан Грінспен також попереджає про майбутню девальвацію американського долара. Поступове зміщення від долара до євро вже є очевидним, це стосується як приватного сектору так і монетарних органів і Центробанків.

Хоча суцільної відмови від долара ще не спостерігається, певні ознаки того що його епоха в якості світової резервної валюти підходить до кінця, вже очевидні. В минулому році Центральні банки ряду країн заявили про свої наміри перевести частину своїх резервів в інші валюти, це зокрема ЦБ Швеції, ОАЕ, Катару, Сирії, РФ та ін.

Сьогодні доля долара США знаходиться по суті в руках Центральних банків країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Протягом останніх років ЦБ Китаю, Японії, Тайваня, Південної Кореї і Гонконгу витрачали сотні мільярдів доларів на купівлі державних облігацій США. Здійснювали вони це для того щоб підтримати долар США та стимулювати купівлю товарів азіатського походження американськими споживачами. Це призвело до того що станом на 1 січня 2010 року Китай, Японія, Південна Корея нагромадили валютних резервів на суму понад 4 трлн. USD, а якщо врахувати резерви Тайваню, Індії, Сінгапура, Гонконгу, Малайзії та Тайланду ця сума перетне позначку 5 трлн. USD. [1]

Будь-який крок азіатських центробанків в напрямку диверсифікації своїх валютних резервів може спровокувати аналогічні кроки інших країн, що в кінцевому рахунку може стати справжнім потрясінням для світової валютної системи. Інша справа, що тепер азіатські центробанки як ніхто інший не зацікавлені в девальвації долара оскільки вони автоматично втрачають сотні мільярдів.

Очевидно, що монетарна експансія в США протягом останніх десятиліть тепер повертається бумерангом, однак сьогодні обсяги доларів значно перевищують всі попередні кризи, мається на увазі девальвацію 1934, 1971 років. Іноземні держави втрачають довіру до американського долара як до резервної валюти оскільки самі ж Сполучені Штати постійно зменшують його вартість, друкуючи надмірно багато грошей. Розпродаж Центральними банками доларових активів є передвісником катастрофи для долара США. І чим активніше Центральні банки позбуваються доларів, тим сильніше розчарування інвесторів в валюті США.

На думку конгресмена Рона Пола „наслідки стрімко падаючого долара ще не до кінця очевидні американському суспільству. Довгострокові наслідки ще не проявили себе, однак коли це відбудеться, Вашингтон дізнається, що таке політичне пекло. Наше національне багатство вимірюється в доларах, і поступове знецінення

національної валюти призведе до зниження рівня життя в майбутньому”[3].

Висновок

Майбутня девальвація американського долара зумовить певні негативні наслідки для економіки України, які можуть проявитися у:

- 1) зростанням інфляційних процесів всередині країни, оскільки національна валюта жорстко прив’язана до долара США;
- 2) зменшенням реальної вартості валютних резервів НБУ, оскільки значна їх частина зосереджена в американській валюті;
- 3) зниження вітчизняного експорту і як наслідок темпів економічного розвитку.

Загалом, на наш погляд, втрати української економіки будуть менш вагомими аніж експортноорієнтованих економік Азії. В той же час, на даному етапі можна вжити ряд заходів, які зменшать негативний вплив можливої девальвації американського долара. Це, зокрема:

- 1) зменшення доларизації вітчизняної економіки;
- 2) введення валютних застережень у зовнішньоекономічних контрактах, або укладання їх в інших вільноконвертованих валютах, наприклад, євро;
- 3) зміна структури валютних резервів НБУ у бік зменшення частки американського долара і збільшення частки інших вільноконвертованих валют.

1. Дахно І.І. Міжнародна економіка. Навч. посіб. / І.І. Дахно - 2-ге вид., випр. і допов. — К.: МАУП, 2006,- 248 с.
2. Карпінський Б.А. Герасименко О.Б. Фінансова система: навчальний посібник / Б.А. Карпінський - Львів: «Магнолія», 2006, - 272с.
3. Ключко В.П. Фінансова глобалізація: позитиви і негативи для перехідної економіки / В.П. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2002. - № 5. – С.43-50
4. Корнєєв В. В. Фінансові спекуляції та стійкість економічних систем / В.В. Корнєєв // Економіка і прогнозування. - 2008 - № 3 - С.27-28
5. Кравчук О.Я. Міжнародна економіка. Навч. посіб. / О.Я.Кравчук - Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. — 420 с.